

B.M.M. Açılmadan Önce

ALİ Rıza Paşa kabinesi programını Meclisi Mebusanda okuyup itimat aldıktan sonra da buhranlı zamanlar geçirmişti. İstanbulun saltanat merkezi olarak bize bırakıldığı tebliğ edildiği sırada şikayet gerektirecek en küçük olaylara bile meydan verilmemesi tavsiye olunuyordu. Yani, işgallerin tarafımızdan kabul olduğu fiilen gösterilecek: bunun karşılığında İstanbulun işgali tasavvurundan vaz geçilecekti.

İtilaf devletlerinin bilhassa ele doladıkları şey Ege bölgesinde milli kuvvetlerle işgal ordusu arasındaki olaylardı. Şubat 1920 sonlarında Karadeniz İngiliz ordusu Başkumandanı General Milas Aydın vilayetinde üç kilometrelik bir tarafsız bölge tesisi için milli kuvvetlerin geri alınmasını istemiş: Hariciye ve Harbiye Nezaretleri meseleyi “Vükela Meclisine”ne sevk etmişlerdi.

Bu yeni istek karşısında durumu bir defa daha inceleyen kabine, “müstevlilerin,, vilayet dahilinde bir takım k a s a b a ve ş e h i r l e r i hiç bir meşru hak ve sebebe dayanmaksızın tuz li işgallerini ve bu esnada , muhtelif tahrik heyetinin raporiyle de sabit olduğu üzere, abşliden masum ve günahsız birçok kimseyi şehit ettiğini, bu “mezalim ve şemati” gören ve bundan kısmen de kurtulmaya muvaffak olabilenlerin yurtlarını savunmak maksadiyle teşkil ettikleri milli kuvvetlere, hükümetin, geri çekilmeleri hakkında emir vermesinin mümkün ve faydalı olmayacağını müşahede ve tesbit etti. Zaten bu hükümet, işgal bölgelerinin tahliyesi hakkında bir karar alınacağını zan ve vehmediyordu. Ahaliye şimdiye kadar vatan parçasından ellerinde kalan yerleri de, kısmen olsun, tahliye etmeyi teklif edemezdi. Bu itibarla İngiliz kumandanlığına hudut tadil ve tahdidi gibi muammeleye lüzum görülmediğinin münasip bir şekilde bildirilmesini Hariciye Nezaretine havaleye karar verdi. (26 şubat 1920) Fakat yeni meseleler çıkmakta gecikmedi: Akbaş cephaneliğinin (Gelibolu civarı) Rusyaya nakledilmek üzere İngilizlere verilmesi , bunu haber alan milli müfrezelerin daha erken davranarak burayı ele geçirerek Anadoluya taşımaları işi bu kabinenin kısa olan ömrüne büsbütün son verdi ki; bu münasebetle Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal'in Ankaradan 4 martta Meclisi Mebusan Riyasetine çektiği telgraf, Milli Mücadele tarihimizin şanlı vesikalarından birini teşkil eder.

Bunda Atatürk diyor ki, “... hiçbir kuvvet, hiçbir selahiyet, tarihin emrettiği bu vazifeden milletimizi menedemiyecektir... Her fedakarlığa amade bulunan milletimizin mukaddes heyecanını, ancak, milletin, tam itimadına haiz bir hükümetin iş başına getirilmesi tatmin edebilir. Vatana ve tarihe karşı deruhte ettiğimiz azim mesuliyeti.. düşünerek, milletin fedakarane azmiyle mütenasip kararlar ittihaz buyurulacağından emin olduğumuzu... arzeyleriz.”

Gerek bunun gerek buna benzer ve her taraftan yapılan müracaatların istenilen tesiri yaptığı ve Damat Ferit Paşanın yerine Salih Paşa gibi Heyeti Temsiliye ile işbirliği yapabilecek bir kimsenin hükümeti teşkil ettiği görüldü. Fakat bununla iş bitmiyor ve güçlükler mütemadiyen artıyordu.

Buna bir misal olarak 15 martta, İstanbul işgalinden bir gün evvel, Vükela Meclisinde tetkik olunan şöyle bir meseleyi zikredebiliriz: O sırada matbuat sansüre tabidi, bunun tatbik şekli ise türlü suistimallere ve yorumlara konu teşkil edecek bir durum arz ediyordu. Ezcümle hükümet

sansürü tarafından gazetelere konmasına müsaade olunmayan makaleler, ekseriya, ecnebi sansürlerince ki bu hususta bir kısım kötü niyetli azınlıklar intihap ve istimal olunuyordu ibka ediyor ve hükümet sansürünün neşrini münasip gördüğü haberler ise, bilakis onlar tarafından çıkarılıyordu. Malum maksatlarla ortaya atılan katliam şayialarının tekzibi ve bu gibi haberlerin doğru olmadığı yolundaki makaleler neşrettirilmiyor ve hükümetin bu yoldaki resmi tebliğini, her nasılsa gazetesine derçetmiş olan Jurnal Doryan gazetesi kapatılıyordu. Beklenen ve temin edilmek istenen gayenin tamamen aksini meydana getiren bu türlü sansürün bundan sonra kaldırılması zaruri görülmüş ve keyfiyetin Hariciye Nezareti kanalı ile itilaf devletleri mümessillerine bildirilmesi kararlaştırılmıştı.

Bütün bu hareketler İstanbul işgalini hazırlamak ve bu temin edildikten sonra da umumi efkarı oyalamak gayesine atfedilebilir. Bilhassa Mustafa Kemal'in, 19 martta, fevkalade selahiyetlere malik bir Meclisi Ankarada toplantıya çağırmasından ve birçok yurtsever zevatın buna derhal icabet ederek türlü vasıtalarla hareket etmesinden sonra, İstanbuldaki durum, büsbütün bozuldu. Nihayet vukuundan korkulan felaket tahakkuk ederek bir nisanda Damat Ferit Paşa dördüncü defa kabineyi kurmaya memur edildi.

Bunu takip eden günler, istiklal ve kurtuluş mücadelesinin en kritik ve tehlikeli günleri olmuştur. Çünkü bir taraftan Sadrazamın beyannamesi diğer taraftan Şeyhülislamın fetvası (11 nisan 1920) memlekette geniş mikyasta bir nifak yaratmıştı. Kuvayi Milliye aleyhtarlığı irtica ve isyan dalgaları Düzce, Bolu, Nallıhan ve Beypazarı istikametini takip ederek Ankaraya yaklaşıyordu. Diğer taraftan Damat Ferit Harbiye Nezaretini üzerine alıyor, Abdülkerim Paşa gibi temiz bir askerın vazifesine nihayet verirken Anzavura paşa ünvanını veriyor, ve bütün gayretiyle Büyük Millet Meclisinin toplanmasını akim bırakmaya çalışıyordu.

Mustafa Kemal bu isyan dalgalarını durdurmaya çalışırken, Ankarada toplanmakta olan ve umumi vaziyette henüz layıkiveçhile vakıf bulunmayan mebusları temin ve teskin etmeye uğraşiyor, böylece Büyük Millet Meclisinin 23 nisanda açılabilmesine muaffak oluyordu.

İşte, bu açılış keyfiyeti, milli hakimiyetin milli iradenin en sarıh tecelli yeri olan bu Meclis, sonsuz mücadelelerin bir neticesi ve sayısız güçlüklerin yenilmesi hadisesi olmuştur. Bugünün kıymet ve ehemmiyetini ise gelecek Türk nesilleri daima aynı üstün seviye ve derecede tutacaktır.